

ВІКТОР ДАНИЛЕНКО

До 60-річчя від дня народження

1999 рік... Харківський художньо-промисловий інститут — один з найста-ріших мистецьких вишів України — переживає складні часи. Не завершена акредитація навіть з III освітнього рівня. Інститут має рекордну в Україні серед вищих навчальних закладів заборгованість щодо оплати за комунальні послуги та оплати праці викладачів. Тож — бути чи не бути ВНЗ? Вже навіть його головний корпус — унікальна будівля у стилі українського модерну — перестала бути вартою уваги на Червонопрапорній вулиці. Її затмарив «Голубий Дунай» — пивний майданчик з блакитними навісами-тюльпанчиками перед будівлею другого корпусу, де весело почували себе шумні відвідувачі. А як же студенти і викладачі, яких дедалі більше витискували спритні орендатори, займаючи все нові й нові приміщення?

І саме в цей час сталася подія, що відкривала нову сторінку в більш ніж 75-річній історії цього вищого навчального закладу. Колектив вирішив не чекати, поки «спустять згори» нового ректора, як це було до того, а вирішив сам висунути керівника із своїх лав — фахівця, який розуміється в художніх процесах, що розгортаються, і зможе згуртувати колектив на вирішення нових завдань мистецької освіти, поставлених часом. Так уперше в історії вишу посаду ректора обійняв дизайнер, на той час кандидат наук з технічної естетики (до речі, їх були одиниці на теренах всього колишнього СРСР), фахівець з практичним досвідом, який до того ж щиро уболював за долю українського дизайну. Якби не так розгорталася історія з її спрямованістю на демократизацію суспільства, напевно чи таке могло статися. І «колективний розум» не помилився: двічі через кожні п'ять років відбувалися перевибори і двічі одностайно на посаду ректора знову і знову обирався В. Даниленко.

Сьогодні хіба що «короткозорі» не бачать, як зростає роль дизайнерської діяльності в системі культури. Повсюди у різних освітніх закладах відкриваються дизайнерські відділення. Очолити дизайнерський рух судилося Харкову, як центру проектної культури у цій галузі, як місту з єдиним в Україні художньо-промисловим інститутом, корені якого сягають у XIX століття. Вчасно зорієнтувавшись у нових віяннях часу, Віктор Якович спрямував колектив на вирішення відповідних нових творчих і навчальних завдань. У 2001 році Харківський худпром було реорганізовано у Харківську державну академію дизайну і мистецтв зі зміною статусу на більш високий, IV рівень акредитації. Зазначене не сталося само собою: була проведена напружена, енергійна робота, спрямована на розвиток матеріальної бази, формування механізмів фінансування, якісні поліпшення викладацького складу. За короткий період було проведено ремонт приміщень у всіх трьох корпусах, переобладнані творчі майстерні. Запровадив новий факультет образотворчого мистецтва. Розпочалося освоєння нових, сучасних спеціальностей — дизайн меблів, дизайн одягу і тканин, комп'ютерний дизайн. Створена перша в Харкові й Україні мистецька галерея «Academia», в якій постійно відбуваються виставки творів студентів і викладачів.

Паралельно з досягненнями з'являлися нові проблеми, пов'язані з подальшим розвитком академії як центру дизайнерської освіти в Україні. Однією з них стала необхідність кардинального підвищення наукового рівня викладацького складу. Розв'язання цієї проблеми Віктор Якович розпочав з себе, взявшись за написання докторської дисертації, головним завданням якої стало виявлення шляхів підвищення конкурентоспроможності українського дизайну. Володіючи кількома іноземними мовами, побував у низці видатних дизайнерських установ Європи та деяких країн Азії, де вивчав особливості розвитку дизайнерської діяльності. Результатом проведених досліджень стала захищена у 2006 році дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства за темою «Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури XX століття (національний і глобалізаційний аспект)». З того часу дизайн в Україні вийшов за межі технічної естетики, ставши складовою мистецтвознавчої науки.

Дедалі помітніші плоди наукового зростання академії почала приносити постійно діюча аспірантура (з 2004 року). На засіданнях створеної при ХДАДМ у 2002 році спеціалізованої вченої ради захистилися й отримали науковий ступінь кандидата мистецтвознавства близько 60 осіб за спеціальностями «дизайн» та «образотворче мистецтво». Причому це були не лише фахівці з ХДАДМ, а й з різних регіонів України — Дніпропетровська, Запоріжжя, Івано-Франківська, Києва, Криму, Львова, Ужгорода, Черкас. Однак, виходячи з нинішніх потреб подальшої інтелектуалізації навчального процесу, шифри з докторами, які працюють в академії, ще досить скромні. Розв'язати цю проблему покликана створена 2009 року докторантура.

Поряд з масштабною ректорською діяльністю Віктор Якович свій чималий професійний досвід вкладає у підвищення дизайнерсько-мистецької активності України. Сам бере участь у численних професійних акціях й усіляко спонукає до цього викладачів і студентів. Можна сказати, що фестивалі «Водопарад», що систематично відбуваються в ХДАДМ, починаючи з 2001 року, перетворилися на справжній епіцентр дизайн-творчості, а показані під час їх проведення найбільш знакові речі представляли Україну на найкрупніших дизайн-форумах

світу: в Ессені, Мілані, Москві, Філадельфії. Представницьким форумом еко-дизайнерських акцій стало Міжнародне триєнале «4-й блок», запроваджене в ХДАДМ з нагоди Чорнобильської трагедії. На зміцнення творчих зв'язків дизайнерських шкіл України і зарубіжжя та підвищення якості підготовки фахівців спрямовані міжнародні форуми «Дизайн-освіта», що, починаючи з 2001, через рік проводилися в ХДАДМ, збираючи учасників з різних українських міст і зарубіжних країн.

Сьогодні Віктор Даниленко — один з провідних фахівців у галузі дизайну не лише в Україні, а й за її межами. Він — доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Академії мистецтв України, автор низки підручників, навчальних посібників, монографій з проблем дизайну, значної кількості наукових статей, дизайнерсько-мистецьких проектів для промисловості, серії живописних та графічних робіт. Сповнений енергії і відповідальності за академію, оптиміст з безвідмовним почуттям гумору, зі своїм невичерпним працелюбством, порядністю та людяністю продовжує залишатись прикладом для співробітників і студентів академії.

Людмила СОКОЛЮК

доктор мистецтвознавства, професор

СЕРГІЙ ЯКУТОВИЧ До 60-річчя від дня народження

Сергію Якутовичу вдалося здійснити в мистецтві найголовніше — створити свій художній світ, такий, що упізнається одразу, де б він не проявлявся — у книжкових ілюстраціях, кінематографі чи сценографії. Прикметним у його творчості завжди постає наскрізна зануреність у класичну культуру (не випадково Тиберій Сільваші назвав його «людиною книги»). Саме це й визначає його світосприйняття, естетичні уподобання, творчі пріоритети. Розпочавшись у 1970-х, його мистецтво не змінювалося, а радше еволюціонувало, збагачуючись новими темами, поглиблюючись та урізноманітнюючи образи, відшліфовуючи формальну майстерність. Нині, коли художникові виповнилося шістьдесят, а його творчий шлях вимірюється майже чотирма десятиліттями напруженої праці, стає зрозумілим, що «світ Сергія Якутовича» — це не тільки яскраве явище українського мистецтва, а й окрема тема, яка по-своєму висвітлює обшири національної тра-

диції, розставляє свої акценти в художньому поступі вітчизняного мистецтва.

Це стосується насамперед того особливого місяця, котре в системі радянської культури належало книжковій графіці. Адже з середини ХХ ст., попри важкий ідеологічний диктат, під яким існувало українське мистецтво, книжкова графіка утворила свою особливу творчу нішу, куди часто «утікали» художники, прагнучи самопрояву та вільного простору. Тим більше, що за книжковими ілюстраціями стояла Велика Література з її безмежжям змістів, розмаїттям художніх мов, багатством образів. Вона відкривала можливість спілкуватися з мислителями та письменниками минулого, розмірковувати та висловлюватися «про головне» — про справжні проблеми людського буття, історію, мистецтво, культуру. Різномоглося літературних творів вимагало знання історичних стилів, стимулювало пошук різних формальних вирішень, засобів висловлювання та інтерпретації.

Показово, що вже для дипломної роботи — ілюстрації до роману Олексія Толстого «Петро 1» (1977) — Сергій Якутович обрав як свою головну темудобу бароко, що протягом усього подальшого життя не тільки буде приваблювати митця яскравістю образів, парадоксальністю стилістики, а й стане полем для авторських міркувань про українську історію, національну долю, особливості національного характеру. Відтоді С. Якутович проілюстрував безліч творів світової та української літератури — від «Полтави» Пушкіна, «Тіля Уленшпігеля» Шарля де Костера, «Трьох мушкетерів» Дюма, «Пісні про Роланда», «Тристана та Ізольди», «Калевіпоєга», драм Шекспіра, Голсуорсі, Достоевського, Л. Толстого до історичного роману Ліни Костенко «Берестечко». І зовсім не випадково окрему тему в його творчості склали цикли ілюстрацій до повістей Миколи Гоголя та величезна «Мазепіана» (2002–2004), що синтезувала історичні візії художника.

Графіка С. Якутовича, особливості його стилю завжди базувалися не так на враженнях від природи, навколишнього світу, як на розгортанні власної образотворчості, зокрема на своєрідному інтерпретуванні художніх можливостей офорта — улюбленої техніки майстра. Напружене світло-просторове середовище бароко, вигадлива орнаментальність та гостре поєднання чорного та білого кольорів визначають природу графічного аркуша митця. Його твори здебільшого художньо умовні, вони немов «перекидають містки» до інших мистецьких творів, втягуючи у своє образне поле широкі світові та вітчизняні традиції. Та й його спроби у малярстві, до якого він звернувся у середині 1990-х в Іспанії, були перейняті таким самим прагненням до інтерпретацій. Вдивляючись у полотна Рібери, Веласкеса, Гойї, Сурбарана, художник наче «приміряв» їх на себе, але не так глибини жи-